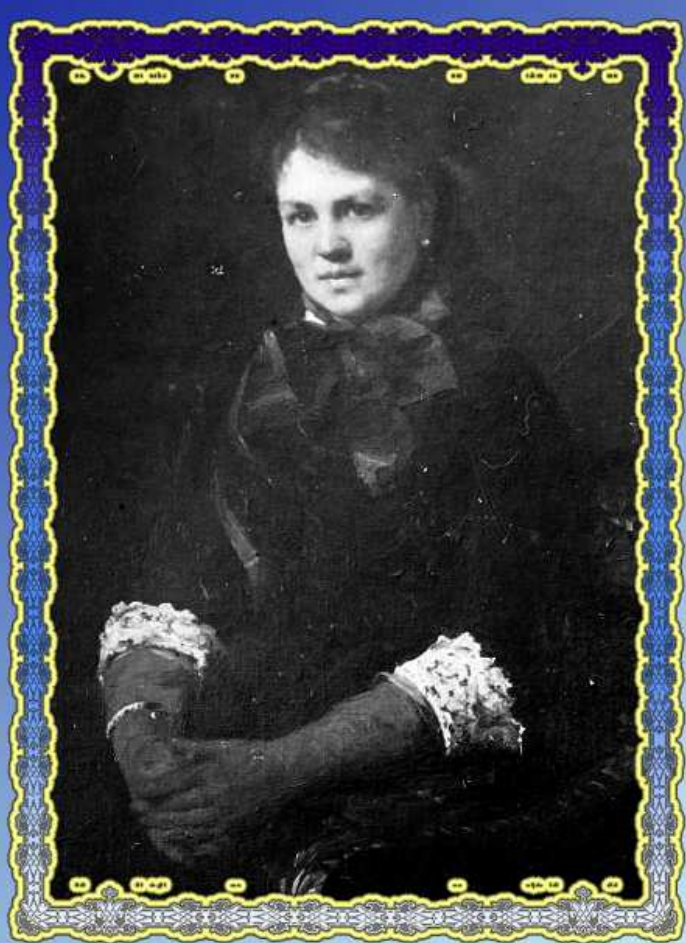

Жіночі портрети
на тлі історії України

Барбара Ханенко
колекціонерка, меценатка,
засновниця музею

Варвара, старша дочка найзаможнішого українського підприємця, видатного філантропа, мецената й колекціонера Ніколи Артемовича Терещенка народилася 9 серпня 1852 року в Глухові, в родинному маєтку Терещенків. Отримала домашню освіту, цікавилася мистецтвом, як і батько. Успадкувала від батьківської родини потяг до добродітства.

У 22 роки Варвара вийшла заміж за Богдана Ханенка, якому було 25 років. Зустрілися вони в Петербурзі на початку

1870-х, побралися 1874-го, їх міцний шлюб тривав більше сорока років.

На час одруження молодий адвокат Богдан Ханенко вже був захоплений світом мистецтва. Член петербурзького Товариства заохочення художників, завсідник зібрань митців, колекціонерів і меценатів, він мріяв про власну художню колекцію.

В душі гружини його задуми знайшли найщиріший відгук. Вже під час весільної подорожі до Італії молодята здійснили перші спільні

придбання творів мистецтва, які увійдуть у майбутню колекцію, серед них – картину Чезаре Фракассіні «Дівчина з мертвою пташкою».

У Петербурзі Ханенки познайомились з П. П. Семеновим-Тян-Шанським, відомим вченим і завзятим колекціонером живопису. Подружжя набралось в нього досвіду і отримало корисні поради, розпочало цілеспрямоване колекціонування з метою показу розвитку мистецтва за кілька століть.

З 1876 року юрист Ханенко був переведений у Варшаву. Чотири роки у Варшаві були сповнені праці і завзятого колекціонування. Окрім картин старих майстрів він купував вироби з порцеляни, скла, бронзи, майоліку Італії, західноєвропейські меблі, старовинну зброю та лицарські

обладунки.

Незабаром колекція вже не уміщалась у петербурзькій квартирі. На початку 1880-х років Нікола Терещенко подарував

дочці ділянку землі в Києві. У 1887 році за адресою вул. Терещенківська, 15 з'явився маєток. Його спроектували архітектори

Мельцер та Марконі.

Відповідно до тогочасної моди на суміш історичних стилів будинок був виконаний в стилі

ренесансного палаца з ліпним родовим гербом Ханенко на фасаді другого поверху, а зали витримані в стилістиці голландського бароко 17 ст., готики, рококо тощо.

У 1888 р. Богдан Ханенко вийшов у відставку і оселився в Києві. На той час у колекції подружжя було 1200 художніх творів, у бібліотеці — більш ніж 3000 книжок.

Ханенкам було мало розмістити картини в стилізованому інтер'єрі, експозицію доповнювали меблями відповідної епохи, зброєю, посудом, і навіть коштовними гобеленами.

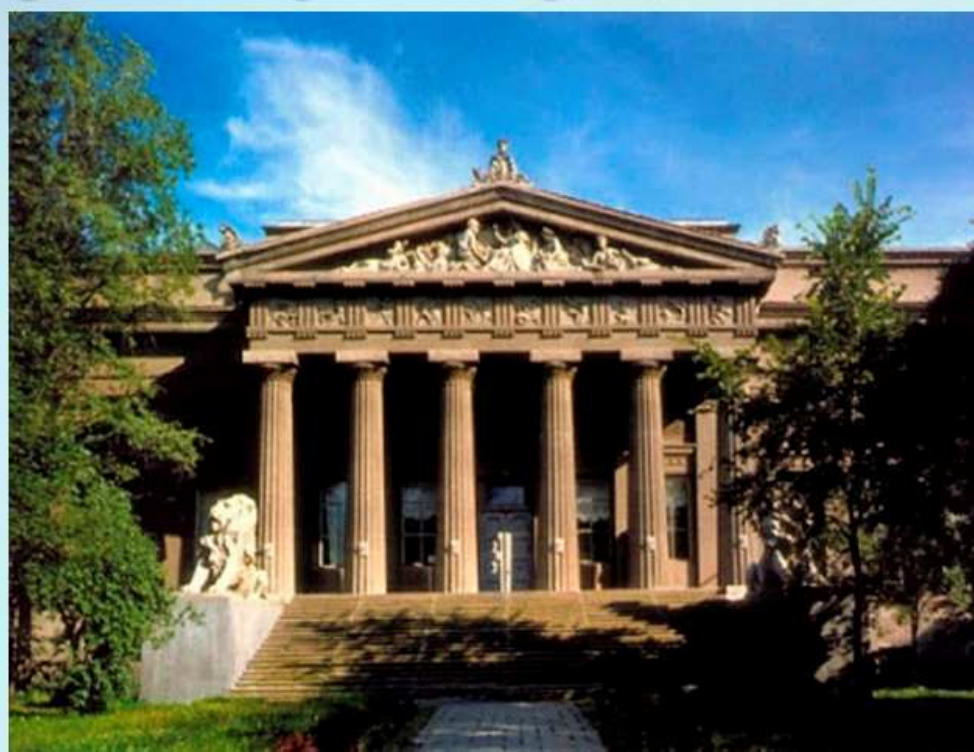
Велика мистецька вартість збірки Ханенків визнавалась вже на зламі 19-20 ст.

До збірки зверта-
лись відомі вчені-
мистецтвознавці
Західної Європи.
Богдан і Варвара
Ханенко не мали
дітей, тому усі
свої сили, любов і

турботу віддавали музею, поповнювали
колекцію новими творами. Енергія, інтелект,
видатний організаційний хист – ось головні
риси образу Богдана Ханенка, який постає з
архівних документів та публікацій
дослідників. Богдан Іванович Ханенко зіграв
головну роль у заснуванні Київського
художньо-промислового й наукового музею
(тепер – НХМУ), який був офіційно
відкритий в 1904 р. Основу експозиції його
склала археоло-
гічна колекція
Ханенків. У 1911 р.
Варвара Ніколів-
на подарувала
музею ікону св.
вмч. Варвари.

Варвара Ніколівна активно впроваджувала прогресивні соціальні зміни у родинних маєтках Ханенків на Київщині та Поділлі. Засновувала і підтримувала власним коштом школи, ремісничі та художні майстерні, лікарні, сиротинці, народні театри. У своєму маєтку в селі Оленівці Київської губернії облаштувала дендропарк, на зразок знаменитої «Софіївки» в Умані, де росли корабельні сосни, ялини, граби і дуби, були ставки на струмках.

1904 року вона організувала в Оленівці ремісничу школу, де дівчата навчалися ткацтву, а хлопці набували фаху столяра. По закінченні курсу учні отримували комплект інструментів для подальшої роботи.

Варвара Ханенко стала одним із ініціаторів утворення й діяльним членом Київського кустарного товариства. Її було обрано головою комісії Київського художньо-промислового й наукового музею з організації першої Південно-російської виставки кустарних виробів. Продукцію кустарних майстерень вона неодноразово представляла на виставках у Києві, Санкт-Петербурзі, вироби були відзначені золотою медаллю. Варвара Ніколівна особисто турбувалась про якість виробів, запрошуючи до співпраці відомих художників (у 1912-1913 рр. майстернями килимів керував Василь Кричевський), так і про збут витворів народних майстрів. Задля цього вона відкрила магазин у Лондоні, де продавались килими і тканини Оленівської майстерні.

Варвара Ніколівна захоплювалася старим італійським живописом, майолікою, давньою українською іконою, народним мистецтвом. «В мені палає пристрасть до колекціонерства і страшенно прикро пропустити гарну річ!» – зізнавалась вона у листі.

Однією з перших вона почала збирати гавньоруські ікони. Дуже скромна в особистому житті, воліла краще за

нове вбрання придбати ще один твір іконопису. Ми взагалі дуже мало знаємо про приватний план її життя, і навіть про зовнішність. Портрет молодої Варвари Ханенко є фотокопією з утрачено-

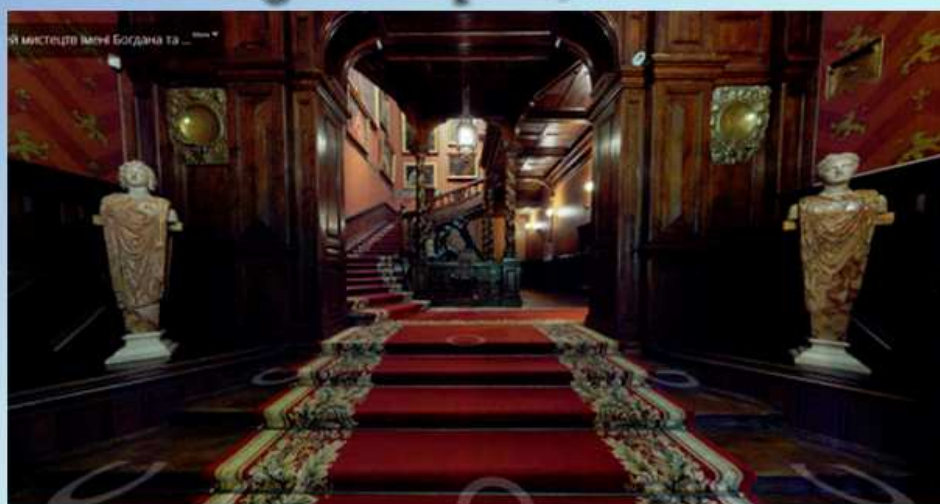
го живописного оригіналу, що належав пензлю Ульпіано Чеки і стояв на мольберті в робочому кабінеті Богдана Ханенка. Найвідоміший образ – фото з утраченого портрету, написаного на рубежі століть художником Олексієм Харламовим.

У власному маєтку подружжя Ханенко жило до 1917 року. Тут містився робочий кабінет Богдана Івановича, сюди ж була перевезена з Петербургу уся сімейна колекція.

Після смерті Богдана Івановича у 1917 році колекція, згідно з його волею, перейшла у власність Варвари Ханенко, а після її смерті мала перейти у власність Києва для організації загальнодоступного музею. Варвара Ніколівна мусила впорядкувати колекцію і підготувати її для музею, та найважливішим було зберегти безцінне зібрання у цей непростий час. У листопаді 1918 року меценатці пропонували емігрувати до Німеччини й відкрити там музей на привілейованих умовах. На київському вокзалі вже чекав потяг, яким хотіли евакуювати Варвару Ніколівну та її колекцію. Проте вона відмовилась від еміграції.

Звернулася до Української академії наук із проханням прийняти від неї в дар усі художні багатства, але з урахуванням

умови Богдана Івановича: зібрання має називатися «Музей Богдана Івановича та Варвари Ніколівни Ханенків». Академія наук взяла музей під свою опіку, однак науковий комітет. Головосвіти відмовив у назві «через відсутність за Ханенком революційних заслуг». Останні роки колишня володарка будинку разом з сестрою та служницею жила у низькій мансарді, на третьому поверсі музею. Пізніше їх позбавили і цього.

Свої дні хвора жінка доживала у служниці, всіма забута. Варвара Ніколівна померла в квітні 1922 року. Її поховали поряд з чоловіком на цвинтарі Видубицького монастиря. Довгий час над могилами стояв простий дерев'яний хрест з написом «Ханенкам від Дусі», поставлений тією самою служницею.

Від січня 2011 р. найвизначніша збірка закордонного мистецтва в Україні носить назву Національний музей мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків.

Відродити дендропарк, що створила Варвара Ханенко, сподівається представник її роду Мішель Терещенко, нащадок найвідомішої династії українських підприємців і меценатів. За ініціативою Фундації спадщини Терещенків та Національного музею історії України відновлено розарій видатної меценатки у маєтку в селі Оленівка на Київщині.

Підготовлено науково-методичним відділом НТБ КНУТД